

miam matrimonii dilationem, praesertim si tempus ad matrimonium contrahendum fuerit determinatum.

543. Quaesita. — QUAER. 1° *An sit causa sufficiens dissolvendi sponsalia, si sponso adveniat pinguis hereditas?*

Resp. Controvertitur (18). Alii negant, quia nihil prorsus ex parte

quam fuisse promissurum, si causam illam praecogitasset. Ratio quia quae consistunt in animo, uti ignorantia, scientia, intentio, etc., cum hominibus innotescere nequeant, testibus probari non possunt, et proinde standum est cuiusque iuramento, si aliunde nihil contra probari queat.

(18) Cum sat probabilis sit ista sententia, prout concedunt illi quoque, qui oppositam praeferunt, non potest igitur Confessarius ad matrimonium obligare. Mendo autem typographico videtur tribuendum, quod penes S. Alphonsus (lib. 6. n. 876.) prima dicitur *communissima* eum et pro secunda plures afferri possint.

Sunt qui dicant: *Etiam si opinio affirmans, solvi posse sponsalia, sit vere probabilis; tamen si in foro externo de eiusmodi causa ageretur, possetne iudex in favorem sponsi, ius dubium habentis pronunciare?* S. Doctor lib. 1. n. 47. scribit: *Iudex tenetur iudicare iuxta sententiam probabiliorum... Si ergo iudex sententiam ferre nequit in favorem sponsi, quomodo id posset confessarius in foro interno? Nonne et ipse iudex est?*

Resp. S. Alphonsus (lib. 6. n. 604.) huic difficultati iam responderat. Nam ita scribit: *Dices: Iudex fori externi debet iudicare iuxta opinionem probabiliorum unius partis, quamvis altera pars opinionem probabilem pro se habeat: ergo confessarius non potest absolvere poenitentem, qui vult sequi opinionem probabilem contra suam probabiliorum.* Porro pergit S. Doctor. *Respondetur: longe dispar est ratio inter iudicium fori externi et sacramentalis: in foro enim externo, cum agatur de veritate*

rei, nimirum, an ager sit unius vel alterius partis, iudex, qui tenetur unicuique ius suum tribuere, debet quidem rem adiudicare alteri, qui ius probabilius habet, nec potest certe adiudicare alteri, qui pro se opinionem habet minus probabilem; istius enim probabilitas non potest efficere, quod res probabilius non sit illius, qui ius probabilius habet, et per consequens iniuste ageret iudex si ipsi rem non adiudicaret. Confessarius vero, QUOTIES SUA OPINIO NON EST EVIDENTER CERTA non potest obligare poenitentem ad illam sequendam; unde tunc non solum potest, sed tenetur eum absolvere, PERMITTENDO, UT ILLE OPINIONEM SUAM SEQUATUR. Porro si Confessarius debet permittere, ut poenitens opinionem probabilem sequatur; ergo etiam iuxta S. Alphonsum in casu non potest (ut dicitur in *Nota*) obligare ad matrimonium.

Urgebis interrogando: *Nonne et ipse (Confessarius) est iudex?* — En responsio S. Alphonsi (l. c.) ad huiusmodi interrogationem: *Respondetur, quod confessarius non est iudex opinionum, quas poenitens sequi teneatur, sed tantum dispositionis sui poenitentis... Quoad alias opiniones quae versantur circa obligationem poenitentis, nempe circa ea, quae a poenitente agenda aut vitanda sunt, confessarius non est iudex nec potest obligare ad sequendam opinionem suam poenitentem, qui vult sequi contrariam... Hinc quando... confessarius non habet certitudinem evidentem de illius (opinionis) falsitate..., potest, imo tenetur permittere, quod poenitens suam sequatur opinio-*

sponsae mutatum est. Alii vero affirmant, quia inter utrumque sponsum

nem... quia confessarius non est controversiarum iudex. Itaque cum confessarius teneatur permittere poenitenti, ut in agendis aut vitandis liceat ipsi sequi opinionem probabilem: siquidem probabile est, sponsum in casu a sponsalibus resilire posse, manifestum etiam ex S. Alphonsi doctrina est, confessarium non posse poenitentem ad matrimonium obligare (*).

(*) Manifestum est hac in re discrimen. In foro externo iudex sententiam fert inter duos litigantes: ideoque illi rem adiudicare debet, qui ius probabilius habet: at in foro interno unus iudici sistitur qui est actor simul et reus: desinit proinde ratio eligendi probabiliorum sententiam, ne iniuria alicui fiat: imo, ne iniuria fiat, oportet iudicem contentum esse probabilitate.

Obiicies: *Ex speciali Declaratione S. Poenitentiariae, omnes Confessarii in praxi sacri Poenitentiae tribunalis tuto sequi possunt omnes S. Alphonsi opiniones, quin necesse habeant momenta rationesque, quibus variae nituntur opiniones perpendere.* Ergo haec sententia (nempe quod in nota dicitur, *confessarium non posse in casu obligare ad matrimonium*) omnino reiicienda est; nam vi allatae Declarationis confessarius potest sequi oppositam sententiam S. Alphonsi, qui tenet, sponsum non posse in casu a sponsalibus resilire, atque adeo potest obligare ad matrimonium.

Resp. S. Alphonsus, ut patet ex verbis supra allatis, diserte affirmat, quod *confessarius tenetur permittere, quod poenitens suam sequatur opinionem.* Ergo iuxta S. Alphonsum in casu confessarius non potest obligare ad matrimonium. Quomodo ergo ob Declarationem S. Poenitentiariae poterit Confessarius cum S. Alphonso ad matrimonium obligare, si iuxta S. Alphonsum ipse tenetur non obligare?

Rursus: S. Poenitentiaria in ipsa Declaratione addit: *Quin tamen inde reprehendendi censeantur, qui opiniones ab aliis probatis auctoribus traditas sequuntur.* Ergo ex S. Poenitentiariae Declaratione potest quis sequi Auctores probatos, qui docent, in casu sponsum ad matrimonium non obligari. Et siquidem id per S. Poenitentiariae Declarationem licet, quomodo contendis, hanc sententiam vi huius Declarationis omnino esse reiiciendam? Porro quando confessarius novit, poenitentem licite posse uti sententia, quae ab obligatione eum eximit, ex omnium et S. Alphonsi quoque sententia non potest obligationem imponere. Ergo etiam iuxta Declarationem S. Poenitentiariae Confessarius non potest in casu ad matrimonium obligare. Rursus ergo scitari licet: quomodo vi Declarationis S. Poenitentiariae, uti contendis, in casu praesenti potest Confessarius cum S. Alphonso ad matrimonium obligare?

Ad vitanda itaque eiusmodi consecutaria invicem pugnantia, prae oculis omnino habenda ea sunt, quae de hisce Apostolicae Poenitentiariae iudiciis scite adnotata reperiuntur in *Actis decerptis ex iis, quae apud S. Sedem geruntur etc.* Vol. 1. Append. 17. pag. 497-501. Huic S. Sedis iudicio (ita ibi pag. 498.) nonnulli videntur multo plus tribuere, quam ferat iudicium ipsum. *Putare enim videntur, S. Sedem iudicasse veras omnes S. Alphonsi opiniones: vel etiam ex S. Sedis iudicio videntur inferre, quemlibet prudenter agere, si cuius opinioni S. Alphonsi se accomodet, etiam si cognoscat sive ex propria scientia, sive ex competenti auctoritate opinionem quam sequitur, esse evidenter falsam.*

Ad haec porro ita doctus Appendicis Auctor (pag. 500.): *Hoc iudicium nullimode respicit sententias, quae aliqua*

non amplius eadem existit rerum conditio; et si sponsus hanc muta-

gaudeant probabilitate, quaeque inter Doctores disputantur, vel disputari possunt. Hinc infert: Quod ex hoc S. Sedis iudicio inferri potest, illud est, nempe unumquemque catholicum, qui NON VALEAT ULTERIUS DE VERITATE OPINIONUM INQUIRERE, posse prudenter sequi magistrum et doctorem illum, qui nihil scripsit ea censura dignum, quae obstaret Canonizationis Actis. Et infra (pag. 501.): Ex responsione, qua declaratum est, S. Alphonsum esse unum ex probatis Auctoribus, cuius opiniones qui sequitur, tuto, agit, non recte aliquis inferret, per particulam TUTO in proposito dubio expressam, declaratas fuisse veras omnes S. Antistitis sententias et opiniones; quod dignoscitur ex altera Responsionis parte, qua reprehendendi non sunt, qui opiniones ab aliis probatis Auctoribus traditas sequuntur. Nemo enim ignorat, ipsos probatos in Ecclesia Auctores, usuque receptos, diversas et contrarias interdum tradere opiniones, quas utpote probabilitate gaudentes, nemo, qui eas sequitur, reprehensione est dignus.

Et infra: S. Poenitentiariae Responsio non innititur principio scientiae, quatenus scilicet quidquid docuerit S. Alphonsus, verum sit; sed innititur aliis extrinsecis prudentialibus rationibus, ob quas qui eiusdem sequitur sententias, prudenter, ideoque tuto agit: quae rationes illae sunt, quas paulo ante indicavimus, quaeque in defectu scientiae subrogantur; videlicet, quivis prudenter ideoque tuto agit, si propriam sibi doctrinam faciat, usu in Ecclesia receptam, quam vir doctus et prudens, maxime vero si recens sit et sanctitate praefulgeat, docuit. Cum vero hoc prudentiae principium subrogetur defectui scientiae, exceptionem pati dicen-

dum est, quoties evidenter nobis constet aliquam auctoris, quem sequimur, sententiam falsam esse, nullaque probabilitate gaudere.

Ut itaque concludamus, cum commune sit, et etiam a S. Doctore Alphonso ut certum traditum principium, confessarium non posse poenitentem obligationem imponere, quando ex probatorum Doctorum sententia probabile sit, eiusmodi obligationem non adesse; et cum in casu probabile sit, sponsum ad matrimonium non obligari; plane consequitur, opinionem S. Alphonsi, ubi negat sponsum in casu posse resilire, utique ex illis esse, quas si quis in defectu scientiae et mere praedicto prudentiae iudicio innixus sequatur, reprehendi non poterit; nequam vero ex S. Poenitentiariae Declaratione inferri posse, eam opinionem in praxi tuto adhiberi ab eo confessario posse, qui aliqua scientia praeditus duo illa praemissa satis cognoscat, videlicet et probabile esse, sponsum in casu posse a sponsalibus resilire, et non posse licite confessarium obligationem imponere, quando probabile sit, eam obligationem non existere.

At video, dubium forte superesse posse num revera probabile sit, sponsum in casu posse resilire. Nam plures congeruntur Auctores, ut id quoque ostendatur, iure S. Alphonsi opinionem suam dixisse communissimam. Veruntamen iam valeat, illud, quod solet adverti, Auctores, potiusquam numerandos, esse ponderandos: et nos addemus, ponderationem etiam, immo maxime adhibendam videri circa argumenta, quae pro thesi forte ab iis afferantur.

Hanc sententiam (inquit Diana tom. 2. Tr. 6. res. 18. n. 3.) prius solum Sanchez auctorem habet. Sed quaero: Quamnam rationem Sanchez (lib. 4. disp. 39. n. 7.) attulit? Quia, inquit, alter non

tionem fortunae praevidisset, nullo modo cum tali persona contrahere voluisset. Hanc sententiam satis probare videtur S. Lig. n. 876.

est effectus deterioris conditionis, ut si promisi vendere equum pretio, quod tunc iustum erat, nihil nocebit valor multo auctior traditionis tempore. — Atqui nec firma semper est ista ratio, nec quiequam valet allata paritas. Ac 1° non est generatim firma ratio; quia si v. gr. sponsus aut officium deinde amittat, aut alia de causa impos ad onera matrimonii ferenda fiat, recedere a sponsalibus potest, etiamsi sponsa deterioris conditionis non fuerit effecta. *Promissio matrimonii*, inquit Palaus (*De Spons. disp. 1. punct. 28. n. 3.*), *subintelligitur sub illo divitiarum statu; unde si ab illo cadit, obligatio cessat.* 2° Non valet allata paritas, quae alioquin aequivocatione laborat. Nam verba illa Sanchezii, *Si promisi vendere vel significant mere promissionem vendendi, vel venditionem peractam.* Si mera fuit vendendi, etiam pretio quodam certo, promissio, negatur, promittentem teneri ad illud pretium, si prior rerum status in alium longe diversum mutetur; nam, ut ait idem Sanchez (ibid. n. 4.), *promissio intelligitur rebus in eodem statu permanentibus.* Proinde si ea promissio v. gr. fuerit de vendendis certo pretio uvis, quo tempore uberrimam vindemiam vineae promittebant, et grando deinde universas provinciae vineas dire vastaverit, profecto ad uvas illo pretio vendendas promittens non tenetur. Si autem sermo sit de venditione, et non de sola vendendi promissione, prorsus paritas, uti patet, neganda est: neque enim conditiones, quae insitae sunt contractui promissionis, transferri ad contractum venditionis possunt. Porro numquid alia argumenta alii Auctores, praeter hasce Sanchezii, nullius vere momenti, ratiunculae afferunt?

Verum si res auctoritate pensetur, tum plures ex iis, qui contra afferuntur, probabilem habent nostram sententiam, tum

Comp. Theol. Mor. — Tom. II.

pro hac disserte multi citari possunt. Nam, ut ait Voit (vol. 2. n. 1166.), *multi retinent, partem notabiliter ditioem vel nobilem factam, ab altera iam impari licite resilire.*

Itaque ut nonnullos iudicemus, qui in oculos incurrerunt, praeter Ochagavia et Trullench, quos pro hac sententia omnes et etiam S. Alphonsus allegant, et praeter Oberrauch (Tr. 20. n. 2373.), iam apud Schmalzgrueber (lib. 4. tit. 4. n. 192.) hanc sententiam tenent Schmier, et Wex.

Item Antonius a S. Ioseph (Tr. 34. n. 42.) dissolvi posse sponsalia docet, si alter sponsorum simul cum divitiis ad altiorem statum seu gradum inopinatim elevaretur.

Huc pertinet, quod sic habet Wage-mann (part. 3. Tr. 3. n. 423.): *Inter duas sententias utor distinctione: si divitiae et nobilitas inducerent enormem disparitatem inter sponso, dissolvunt; secus non.* Hinc ratiunculae omnes exploduntur, quae post Sanchez contra afferri solent.

Et Viva (*De Matrim. q. 2. art. 6. n. 2.*): *Si alteri post sponsalia superveniant plurimae divitiae, existimo etiam cum Hurtado contra Sanchez et Bonac., quod possit pariter resilire; cum haec sit notabilis mutatio, qua praevisa is non consensisset; esto verum sit, quod non sit deceptus in conditione alterius: quae postrema verba ratiunculam a plerisque adversariorum adhibitam praeferrunt.*

Et reipsa sic Hurtadus (d. 2. de Matr. d. 14. n. 25.): *Sanchezii et Coninck sententiam difficilem existimamus, quia dicta mutatio est ita notabilis, ut ex se efficiat impletionem notabiliter gravem, sponso facto ditioem, et a principio existens etiam prudentem a sponsalibus retraheret.*

QUAER. 2° *An solvantur sponsalia per votum castitatis, vel votum sacros Ordines suscipiendi?*

Resp. 1° *Si votum antecedit sponsalia, certum est ea esse irrita. Ratio*

Addendus his Babenstuber, qui (Tr. 8. part. 7. disp. 1. art. 4. n. 37.), sic de hac controversia: *Placet sententia affirmans (sponsum a sponsalibus posse resilire), quam tenent Illsung et Magn. Schmier... Ratio est, quia iudicio prudentum sponsus de matrimonio longe praestantiori non solum potuisset, sed etiam voluisset sibi prospicere, si hanc status sui mutationem praevidisset. Licet autem sponsa... non fiat deterior, notabiliter tamen inferioris conditionis efficitur, atque adeo deterior; ex quo solvitur ratio in oppositum.*

Et in eandem rem bene Illsung, a Babenstuber adductus, sic disserit (Tr. 6. disp. 9. q. 1. n. 29.): *Contractus tam difficilis, ineundi scil. matrimonium, nunquam amplius dissolubile, iuxta communem regulam indicatam apud Palao, ex natura sua omnes notabiliter praeiudiciosas mutationes excipit, quibus cognitis non contracta fuissent sponsalia. Unde Amicus disp. 32. a n. 66. etiam infert, non tantum darius renunciandi sponsalibus ex superveniente... deterioratione alterius contrahentis, sed pari ratione posse resilire eum, cui ex superveniente nobilitate, aut magnis divitiis v. gr. pingui hereditate, tam notabiliter melior status accessit, ut prudentum iudicio longe praestantius matrimonium censeretur potuisse et voluisse inire, si illum statum praevidisset, ut adeoque alter contrahentium per unius exaltationem sit notabiliter inferior et comparative deterior factus.*

Egregie etiam Dieastillus (Tr. 10. disp. 1. n. 599.) hanc quaestionem sic tangit: *Haec doctrina (Sanchezii, Reginaldi, etc.), mihi non parum videtur difficilis. Illa enim mutatio ex parte*

illius, qui factus est dives, videtur sufficere, ut contractus matrimonii reddatur longe difficilior ex parte sua; quia eo ipso quod valde creverit in divitiis, tollitur proportio considerabilis inter utrumque contrahentem, qui prius habita ratione bonorum et conditionis utriusque inter se contraxerunt. Eo autem ipso quod excessus tantus est ex parte unius, tollitur proportio, quae prius fuit considerata; atque adeo licet nulla facta fuerit mutatio ex parte alterius, sufficit alteramentum bonorum ex parte unius, ut ille notabilis excessus inducat mutationem proportionis; quod si novisset ille, qui factus est dives, initio non contraxisset cum femina, cuius dos non est ipsi proportionata. Ex qua doctrina corrui fundamentum oppositae sententiae, estque deterioris conditionis non mutatione sui, sed alterius. Quod etiam approbat Hurtadus, et illum secutus Perez.

Nec minus luculenta sunt ea, quibus Franciscus Amicus (De Matr. disp. 32. sect. 11. n. 66-67.) eandem doctrinam confirmat. *Rebus notabiliter mutatis non tenentur sponsi sponsalia adimplere: nec intellige de mutatione alterius tantum sponsi in deteriorem partem, sed etiam de sui ipsius in partem notabiliter meliorem; tum quia DD. sine limitatione illam pronunciant; et licet exempla afferant de mutatione alterius in statum deteriorem, id ideo faciunt, quia hoc est regulare, et exempla non nisi de casibus regulariter contingentibus afferri solent; tum quia ea ipsa notabilis mutatio in melius ex parte unius constituit alterum in statu conditionis notabiliter deterioris respectu alterius: nam quo sta-*

est, quia matrimonii promissio est de re illicita, et proinde non obligat. — Ita communiter.

tus unius extollitur, eo status alterius comparative ad alterum deprimitur; sunt enim haec correlativa, quorum unum sine mutatione sui per solam mutationem alterius variatur; tum ex illa regula communi: Quotiescumque aliqua nova causa post contracta sponsalia emergit, quae si a principio affuisset, sponsalia contracta non fuissent, iustam praebet sponsalia dissolvendi occasionem. Quis autem negabit, si a principio tanta divitiarum copia affuisset, ut per eam adeo notabiliter ipsius status sublimandus fuisset, ut aliud longe nobilius coniugium inire potuisset, haec, quae de facto contraxit, sponsalia contracturum non fuisse? Demum si sponsus aut sponsa interrogaretur, quid in eo casu factura fuisset, quis inficiabitur, eam responsuram, alia, quam de facto contraxit, sponsalia se contracturam fuisse, quibus ipsius status sublimandus foret? At ait Sanchez disp. 62. n. 6., sponso vel sponsae asserenti, se minime promissuram, si a principio talis causa affuisset, fidem esse in utroque foro adhibendam, si iudicio prudentis, perpensis circumstantiis, verosimile sit, illum non fuisse promissurum. Ratio: cum in hoc contractu, quod speciale est supra reliquos, non tam attendatur contrahentium utilitas, quam eorum indissolubilis animorum coniunctio, quaecumque causa, quae potest contrahentium animos in ordine ad contrahendum matrimonium notabiliter mutare, sufficit ad sponsalia dissolvenda, ne matrimonium malum sit exitum sortiturum.

Sit itaque conclusio: *Etiam si spectato dumtaxat auctoritatis pondere definiendas sit; cum tamen tot et tam graves Auctores habeamus, ex quorum suffragio obli-*

gatio standi sponsalibus incerta dici debet; cumque certum et ab omnibus tenendum sit principium, imponi obligationem a confessario non posse, ubi haec sit incerta; manifestum est, confessarium in casu ad matrimonium obligare non posse.

Multo autem magis id elucet, si intrinsicae rationes perpendantur. Verissime enim dixit in textu allato Amicus, *COMMUNEM ESSE REGULAM: quoties aliqua nova causa emergit, quae si a principio affuisset, sponsalia contracta non fuissent, iustam praebet sponsalia dissolvendi occasionem.*

Instar omnium Laymann (lib. 5. Tr. 40. p. 1. c. 2. n. 18.) audiatur: *Solvuntur sponsalia, si notabilis mutatio accidat, seu grave aliquod superveniat, quod si a principio extitisset, merito a sponsaliorum contractu absterruisset, sicut ex communi docent Abbas, Angelus, Sylvester, Navarrus etc., et colligitur ex C. Quemadmodum de iureiurando. Ratio est: Quia intentio spondentis non praesumitur se extendisse ad talem casum valde difficilem, qui quemvis hominem prudentem a matrimonii promissione absterruisset. Porro ad cognoscendum, utrum promittentis intentio, saltem virtualis, ad talem casum se extenderit, nec ne, examinari debet sponsus, v. gr. si eo tempore, quo sponsae promiserat, illi aliquis proposuisset: Sed quid si tale postea eveniat? Utrum responsurus fuisset, non esse sibi mentem ad hunc casum obligationem suam extendere. Cuius asseverationi etiam in externo foro, praesertim iurato, credendum erit, si, consideratis circumstantiis, et praecipua natura rei promissae, probabilis ei fides haberi possit, sicuti docent Navarrus, Sanchez etc. Quid porro contra hoc principium ab omnibus*